

Ravintola-anniskelun arvonlisävero- kannan alentamisen vaikutukset toimialalle ja kerrannaisvaikutukset kansantaloudelle

Xavier Irz, Marja Knuuttila, Eero Vatanen ja Jyrki Niemi

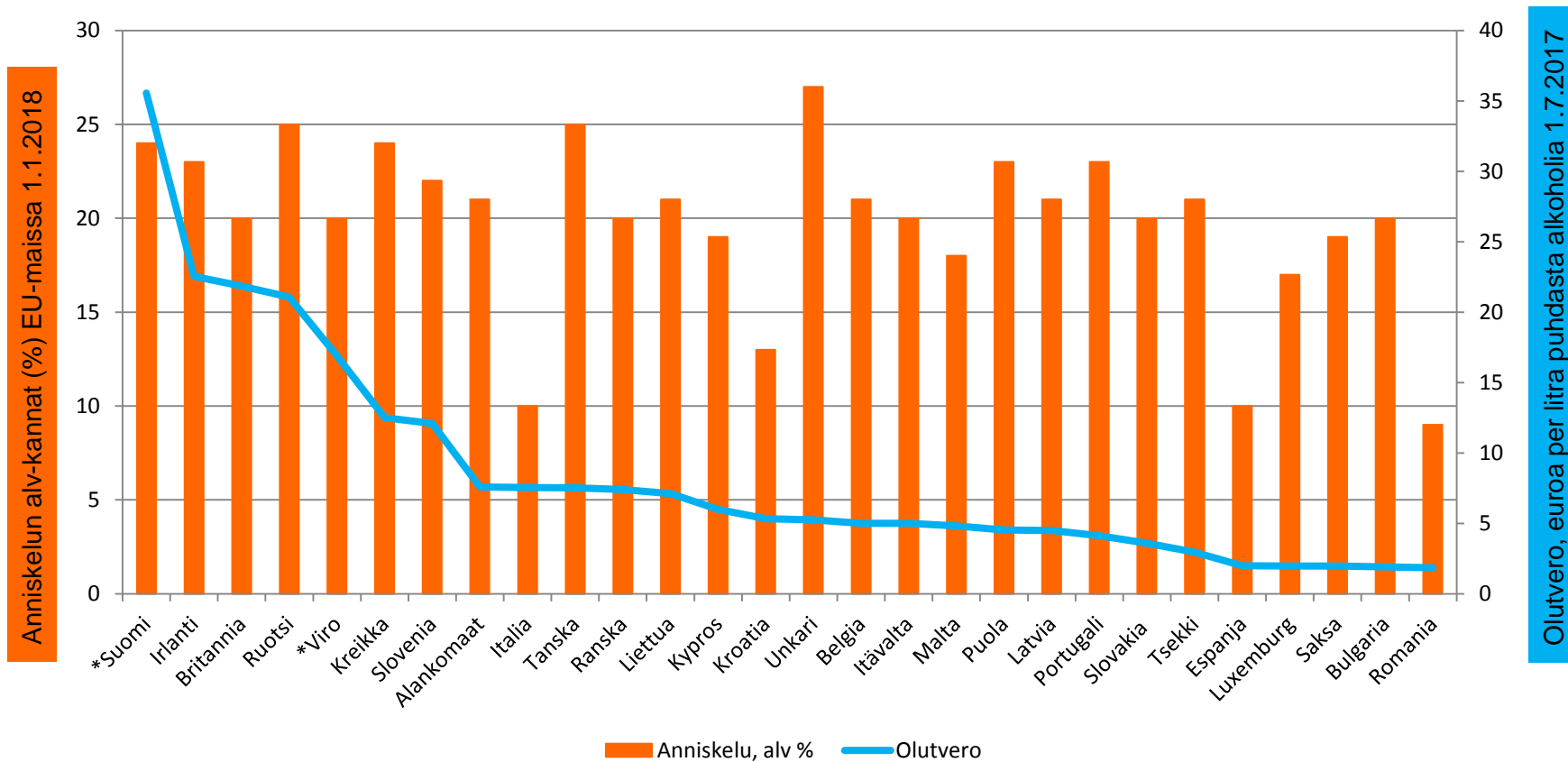
Tausta

- Suomessa matkailu- ja ravintola-alaan kohdistuu nykyisin EU:n keskimääräistä tasoa ankarampi verotus. Ravintoloiden ruokapalveluiden ja virvoitusjuomien arvonlisäveron (14 %) ja anniskelun arvonlisäveron (24 %) lisäksi virvoitusjuomien ja anniskelun hintoihin vaikuttavat osaltaan niiden valmisteverot. Alkoholijuomien valmisteverot ovat Suomessa EU-maiden korkeimpia, oluen valmistevero on EU:n korkein.
- EU:ssa ravintolapalvelut hyväksyttiin maaliskuussa 2009 direktiivin muutoksella niiden palveluiden piiriin, joihin voidaan soveltaa alennettua arvonlisäverokantaa. Suomessa ravintoloissa anniskeltavan alkoholin arvonlisäverokantaa ei ole alennettu. Anniskeltavan alkoholin alv on siten muista ravintolapalveluista poiketen 24 prosenttia.

Suomella on EU-maiden korkein olutvero ja neljänneksi korkein alv-kanta anniskelussa

Oluen alkoholijuomaverot 1.7.2017 ja anniskelun arvonlisäverokannat EU-maissa 1.1.2018

Suomen olutvero 1.1.2018 = 35,55 €/litra puhdasta alkoholia

*Suomen olutvero 1.1.2018 ja *Viron olutvero 1.2.2018 alkaen

Alkoholijuomaverot EU-maissa 1.1.2018

Suomi on EU-maiden kirein oluen alkoholiverottaja ja toiseksi kirein väkevän alkoholin ja viinin verottaja.

Olutvero EU-maissa, euroa per litra, 4,7 til-%

Suomi	1,67
Irlanti	1,06
Britannia	1,01
Ruotsi	0,99
Viro*	0,80
Kreikka	0,59
Slovenia	0,57
Alankomaat	0,36
Italia	0,35
Tanska	0,35
Ranska	0,35
Espanja	0,35
Liettua	0,33
Latvia*	0,32
Kypros	0,28
Kroatia	0,25
Unkari	0,24
Belgia	0,24
Itävalta	0,24
Malta	0,23
Puola	0,21
Portugali	0,20
Slovakia	0,17
Tsekki	0,14
Luxemburg	0,09
Saksa	0,09
Bulgaria	0,09
Romania	0,08

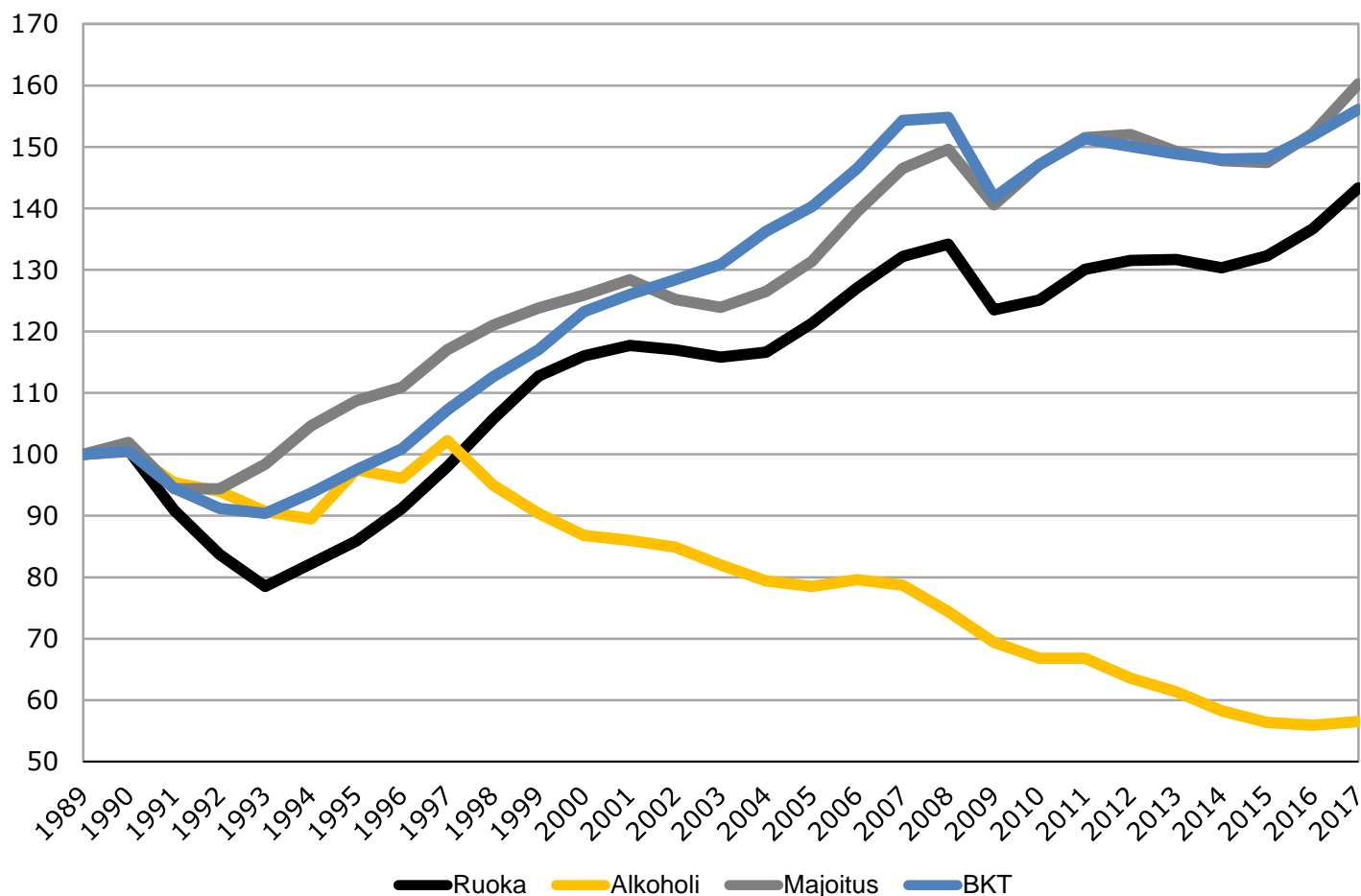
Alkoholijuomien verotasot EU-maissa, euroa per litra sataprosenttista alkoholia (viinin tilavuusprosentti 11 ja oluen tilavuusprosentti 5)

	Olut	Viini	Väkevä 40 %, etyylialkoholi
Suomi*	35,55	34,82	47,85
Irlanti	22,55	38,62	42,57
Britannia	21,58	29,68	32,50
Ruotsi	21,03	24,78	53,78
Viro*	16,92	13,44	25,08
Kreikka	12,50	1,82	24,50
Slovenia	12,10	0,00	13,20
Alankomaat	7,59	8,03	16,86
Italia	7,55	0,00	10,36
Tanska	7,53	14,18	20,15
Espanja	7,48	0,00	9,59
Ranska	7,42	0,34	17,41
Liettua	7,11	14,97	16,65
Latvia*	6,80	8,36	16,70
Kypros	6,00	0,00	9,57
Kroatia	5,34	0,00	7,07
Unkari	5,20	0,00	10,82
Belgia	5,01	6,81	29,93
Itävalta	5,00	0,00	12,00
Malta	4,83	1,86	13,60
Puola	4,52	3,33	13,22
Portugali	4,18	0,00	13,87
Slovakia	3,59	0,00	10,80
Tsekki	2,96	0,00	10,96
Luxemburg	1,98	0,00	10,41
Saksa	1,97	0,00	13,03
Bulgaria	1,92	0,00	5,62
Romania	1,80	0,00	7,21

*Viro 1.2.2018 ja *Latvia 1.3.2018 alkaen

Anniskelun kysyntä on Suomessa lähes puolittunut vuoden 1989 tasosta

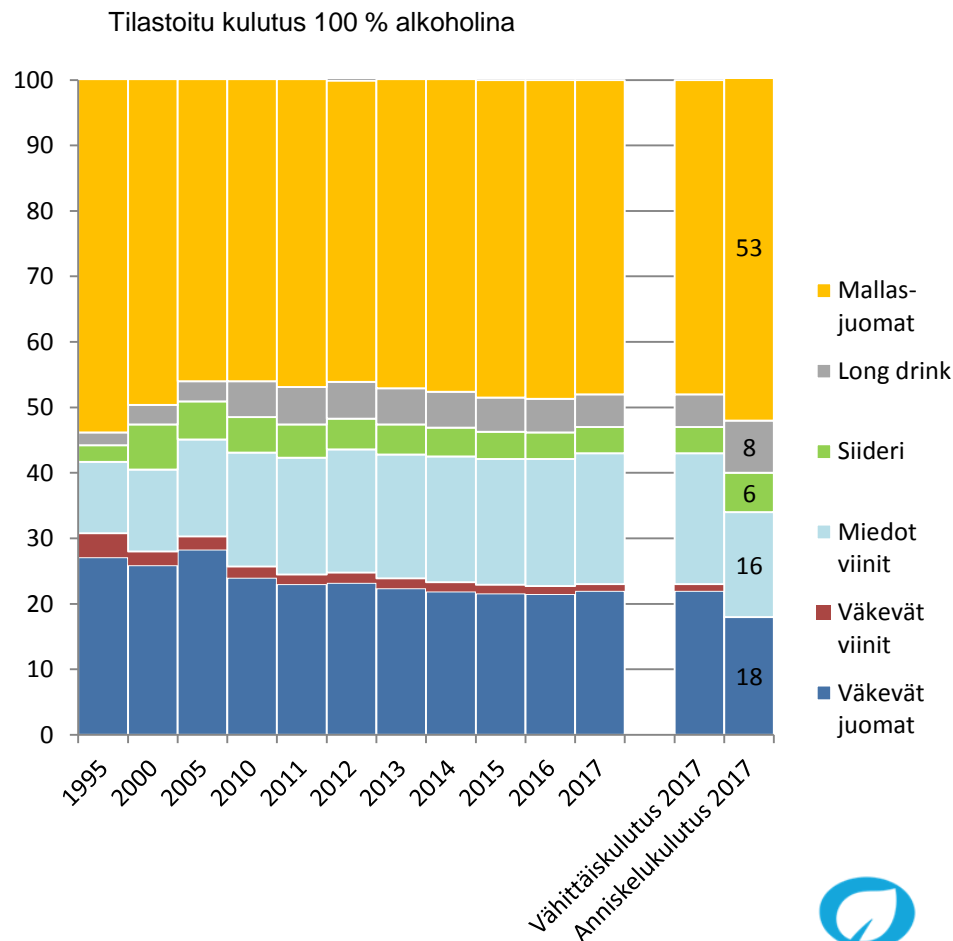
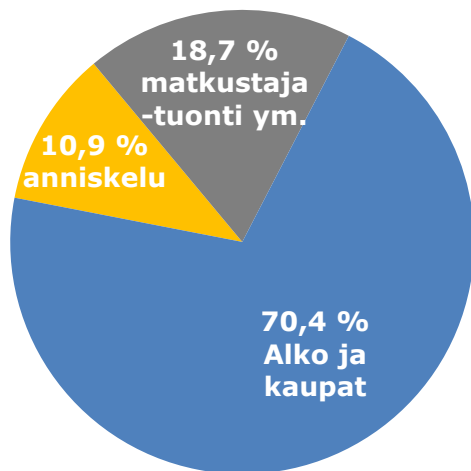
Indeksi 1989=100 ravintoloiden ja majoituksen kysyntä (myynnin määrä) ja BKT

90 prosenttia alkoholista juodaan kotona

matkustajatuonti on lähes kaksinkertainen anniskeluun nähden

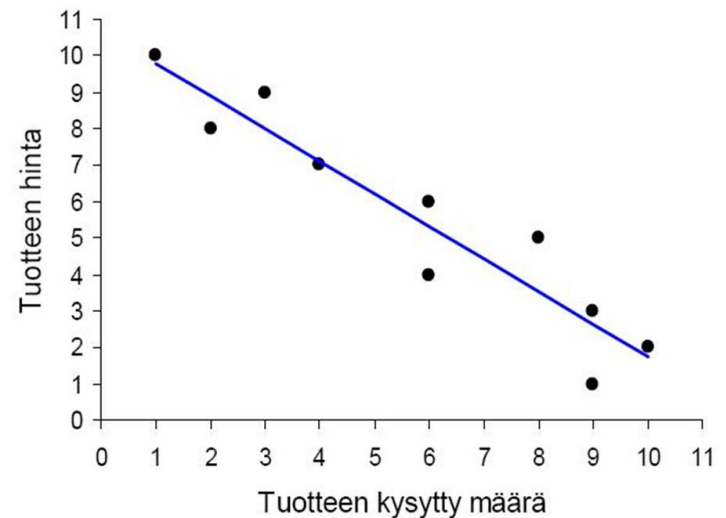
Alkoholien tilastoitu ja tilastoimaton (lähinnä matkustajatuonti) kulutus 100-prosenttisena alkoholina 15 täyttäneestä asukkaasta kohti, litraa vuonna 2017

Selvityksen tavoite

- Tässä selvityksessä on arvioitu ravintola-anniskelun arvonlisäveron alentamisen (24 prosentista 14 prosenttiin) taloudellisia vaikutuksia ravintola-alalle ja koko kansantaloudelle
- (1) Aluksi on selvitetty arvonlisäveron alentamisen suorat vaikutukset ravintola-alan anniskeluhintoihin, kysyntään (myyntiin) ja valtion alv- ja alkoholijuoma-verokertymään
 - (2) Sen jälkeen on arvioitu anniskelun arvonlisäveron alentamisen kerrannaisvaikutuksia: anniskelun arvonlisäveron alentamisen vaikutukset arvonlisäykseen, työllisyyteen ja työllisten tuottamiin henkilöveroihin.

Anniskelun arvonlisäveron alentamisen vaikutukset ravintola-alan anniskeluhintoihin ja myyntiin

Toteutus

- Analyysi ravintolapalveluiden herkkyydestä hintojen muutoksille on tehty kysyntäsystemikehikossa, jossa kansantalouden tilinpitoaineiston yksityinen kulutusmeno jaetaan useamman hyödykkeen ryhmitykseksi. Niistä yksi on ravintolapalvelut.
- Selvityksessä käytettävä aineisto koostuu kulutusmeno-havainnoista kiintein ja nimellisin hinnoin. Ravintolapalvelut sisältävät ravintoloissa nautitun ruoan ja juoman (osuus yksityisistä kulutusmenoista noin 6 %), johon sisältyy myös alkoholi.
- Kysyntäsysteminä on käytetty dynaamista AIDS-kysyntä-systemiä (Almost Ideal Demand System).

Analyyttinen viitekehys

- Kuluttajien valinnat perustuvat mikrotaloustieteen perusolettamuksiin:
 - Kuluttajat pyrkivät maksimoimaan oman hyvinvointinsa
 - Kuluttajien preferenssit ovat rationaalisia
 - Kuluttajilla on rajallinen määrä rahaa
- Ravintola/kahvilapalveluiden kysyntään vaikuttavat:
 - Tuotteiden omat hinnat
 - Substituutti- ja komplementtituotteiden hinnat
 - Kuluttajien tulot
 - Kuluttajien maku/ preferenssit

$$\text{Cons}_{\text{rc}} = f(P_{\text{rc}}, P_{\text{subst}}, P_{\text{comp}}, \text{Budget}, \text{Preferences})$$

Joustot

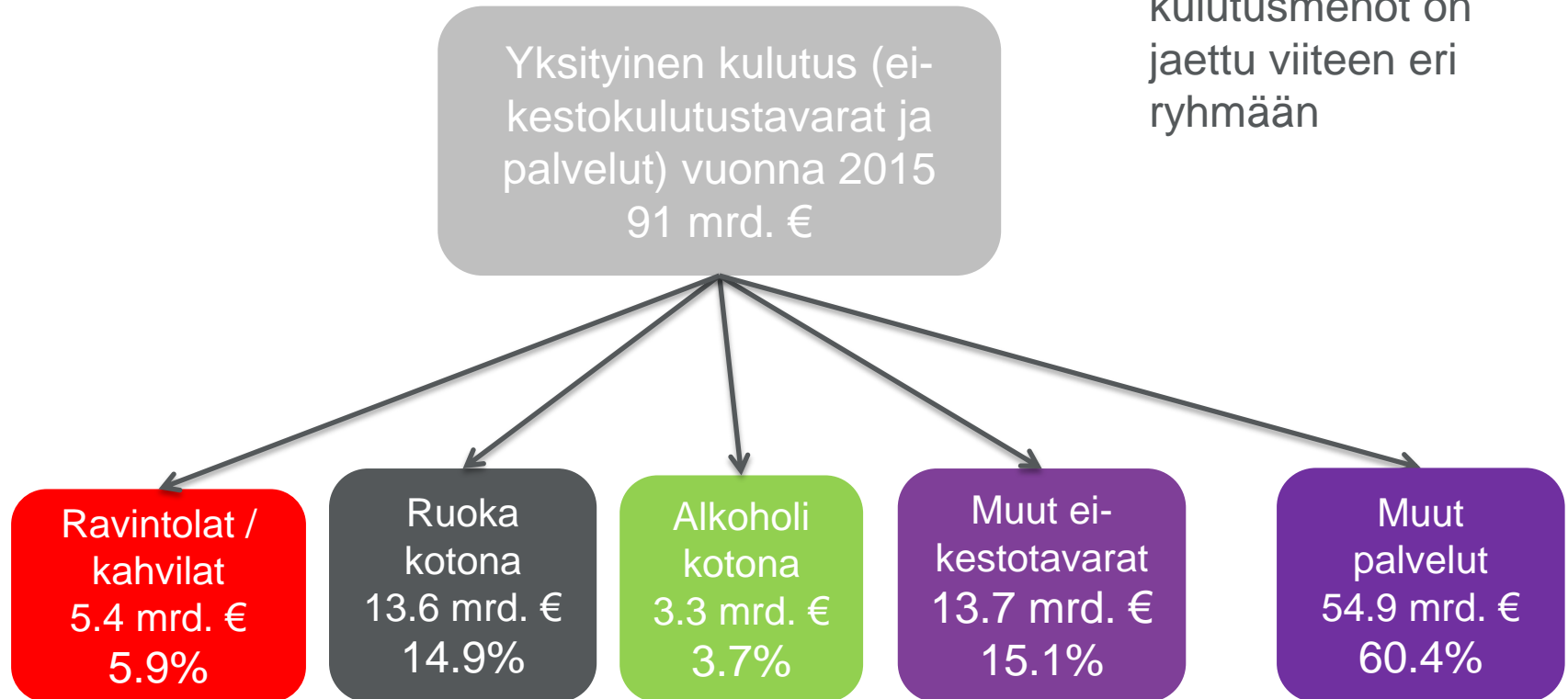
- Arvonlisäverokantaa alennettaessa alkoholin anniskeluhinta muuttuu. Kuluttajat mukautuvat uuteen hintaan sopeuttamalla alkoholin kysyntää.
- Kuluttajahintojen ja tulojen kulutusvaikutuksia mitataan yleisesti joustojen avulla. Kysynnän hintajousto kertoo sen, kuinka paljon prosenteissa kulutus muuttuu hinnan muuttuessa prosenttin. Kysynnän tulojousto kertoo, miten paljon tietyn hyödykkeen kysyntä kasvaa ostajan tulojen kasvaessa.
- Tässä tutkimuksessa selvitetään ravintolapalveluiden kysyntäjoustoja.

Käytetty data

- Hintajoustojen luotettava tilastotieteellinen estimointi edellyttää kohtuullisen suurta määrää havaintoja kulutuksen tasoista
- Estimointi perustuu Tilastokeskuksen kansantalouden tilinpidon aineistoon
 - Vuositason data 1975-2015 yksityisistä kulutusmenoista
 - Karkea kulutusluokkajako (C1111 ravintolat ja kahvilat)
 - Saatavissa nimellisin ja reaalisin hinnoin

Kulutusmenojen ryhmittely

Kotitalouksien
yksityiset
kulutusmenot on
jaettu viiteen eri
ryhmään

Ravintola/kahvilapalveluiden
kulutusmeno-osuus on noin 6 %
kokonaiskulutusmenoista

Empiirinen spesifiointi

- Tarkastelu tapahtuu kysyntäsystemikehikossa, jossa tarkastellaan useita kulutuspäätöksiä samanaikaisesti
- Kysyntäsystemiksi valikoitui lähes täydellinen kysyntämalli (Almost Ideal Demand System)

- $$\Delta w_i = \alpha_i + \sum_j \gamma_{ij} \Delta \ln p_j + \beta_i \Delta \ln \left(\frac{E}{P} \right)$$

Allokoitu budjetti
yksityiselle kulutukselle

Budjettiosuus
hyödyke/palvelu i

Hinnat

Vakio kulutuksen
preferenssien
muutokselle

Tärkeimmät joustoestimaatit

Ravintolapalveluiden hintajousto:

- Tilastollisesti merkittävä, mutta alle yksikköjoustavuuden
- Jos hinta laskee 10 %, niin kysyntä nousee 8 %,

1 %:n muutos hinnoissa					
% -muutos kulutuksessa	Ravintolat/ka hvilat	Ruoka kotona	Alkoholi kotona	Muut ei- kestokulu tushyödyk keet	Muut palvelut
Ravintolat/kahvilat	-0,80	-0,17	-0,10	-0,20	-0,83
Ruoka kotona	0,05	-0,39	0,00	-0,10	-0,06
Alkoholi kotona	-0,08	-0,15	-0,56	-0,35	-0,11
Muut ei-kestokulutushyödykkeet	0,00	-0,20	-0,08	-0,25	-0,39
Muut palvelut	-0,04	-0,14	0,00	-0,16	-0,72

Muut kulutusvaikutukset:

- Pieniä, eivätkä tilastollisesti merkittäviä. Jos ravintolapalveluiden hinta laskee 10 %, niin kotiin hankitun ruoan kysyntä laskee 0,5 %, mutta alkoholin ja muiden palveluiden kysyntä nousee hieman

Muut joustot

- Tulojousto tilastollisesti merkittävä, ravintolapalvelut “luksushyödyke”
- Jos tulot nousevat 10%, niin ravintolapalveluiden kysyntä kasvaa 21%

%-muutos kulutuksessa	1% :n muutos tuloissa	Trendi (+ 1 vuosi)
Ravintolat/kahvilat	2,10	-0,002
Ruoka kotona	0,50	0,000
Alkoholi kotona	1,27	-0,001
Muut ei- kestokulutushyödykkeet	0,93	-0,001
Muut palvelut	1,06	0,004

Trendimuuttuja negatiivinen,
eli hidas laskeva trendi
(-0.2%/vuosi)

Vertailua muuhun tutkimuskirjallisuuteen (1)

- Paljon kirjallisuutta hintamuutosten vaikutuksesta alkoholin kysyntään, mutta hyvin vähän erityisesti ravintola-alan osalta
- Meta-analyyseja:
 - Hinta tilastollisesti merkittävä, mutta kysyntä joustamatonta
 - Gallet (2007): olut (-0.36); viini (-0.70); väkevät alkoholijuomat (-0.68) ja alkoholi (-0.50).
 - Wagenaar (2008): olut -0.46 (105 tutkimusta), viini -0.69 (93 tutkimusta) and väkevät alkoholijuomat -0.80 (103 tutkimusta).
 - Suurta vaihtelevuutta maiden välillä, maiden sisällä, eri tutkimuksissa

Vertailua muuhun tutkimuskirjallisuuteen (2)

- Muutamia tutkimuksia ravintola-alalta
 - Ravintola-alan kysyntä joustamattomampaa hinnan suhteen kuin muu kysyntä
 - Collis ym. (2010): olut (-0.77); viini (-0.46); siideri (-0.85); väkevät alkoholijuomat (-1.15); muut (-0.91)
- Tulokset linjassa aiempien tutkimusten kanssa

Anniskelun arvonlisäveron alentamisen hintavaikutukset

- Alkoholijuomien hinta laskee ravintoloissa alv-kannan alentamisen myötä $(1.14 * P_a^0 / 1.24 * P_a^0 - 1) = -8.06\%$
- Kuluttajahintaindeksin painojen perusteella alkoholi-myynti kattaa $12.9/35 = 37\%$ ravintolapalveluista
- Tämän perusteella 8%:n hinnanalennus alkoholi-juomissa alentaa ravintolapalveluiden hintaa keskimäärin 2.97% ($= 8\% * 37\%$)
- Hintajouston ollessa -0,8 hinnanalennus lisää ravintolapalveluiden kysyntää 2.37% ($= -0,8 * -2.97\%$)

Anniskelun arvonlisäveron alentamisen vaikutukset kulutukseen

	Kulutus 2015 (milj. euroa)	Muutokset kulutuksessa	
		%	(milj. euroa)
Ravintolat/kahvilat	5386	2,37 %	127
Ruoka kotona	13576	-0,15 %	-20
Alkoholi kotona	3319	0,24 %	8
Muut ei-kestokulutushyödykkeet	13704	0,00 %	-0,6
Muut palvelut	54905	0,11 %	63
Yhteensä - Yksityinen kulutus	90890	0,20 %	178

Ravintolamyynäti kasvaisi 2.37% eli 127 milj. €

Muut kulutusvaikutukset: + 51 milj. €

Vaikutus kulutukseen olisi määrällisesti kohtuullisen suuri + 178 milj. €, mutta suhteellisesti pieni

Anniskelun arvonlisäveron alentamisen kerrannais- vaikutukset sekä vaikutukset työllisyyteen ja työllisten ansiotuloveroihin.

Toteutus

- Työllisyyden muutosten ja arvonlisäysvaikutusten arvioimisessa on hyödynnetty panos-tuotosmenetelmää. Menetelmällä on selvitetty ravintola-alan tuotannon välilliset vaikutukset muille toimialoille kattaen kotimaiset panostoimittajat aina tuotanto-ketjun alkuun saakka.
- Aineistona on käytetty virallisia tilastoja. Pääaineisto on Tilastokeskuksen (TK) kansantalouden tilinpidon panos-tuotosaineisto, joka kuvaa kansantalouden tapahtumat yhdeltä kalenterivuodelta. Koska se on yhteenveto eri taloustoimien tilastoista (tuotanto, kulutus, verotus, tuonti, vienti), niin se ilmestyy 2-3 vuoden viiveellä. Tässä selvityksessä on käytetty vuonna 2016 ilmestynyttä vuoden 2014 panos-tuotosaineistoa. Arvonlisäys- ja työllisyysvaikutuksien kertoimet on päivitetty vuoden 2017 kansantalouden tilinpidon tiedoilla.

Panos-tuotosanalyysi

- Anniskelun arvonlisäveron alentamisesta lasketut kulutuksen muutokset (nettomuutos noin 178 miljoonaa euroa) jaettiin panos-tuotostaulukon 67 toimialalle kotitalouksien kulutusmenojen kotimaisiin ja ulkomaisiin hyödykkeisiin kohdistuvien kysyntöjen jakaumia käyttäen.
- Saatu kulutusvektori kuvaa anniskelun arvonlisäveron alennuksen aiheuttaman välittömän muutoksen jakautumista taloudessa.
- Kotimaisten tuotteiden kulutus lisääntyy noin 172 milj. euroa ja tuontituotteiden noin 6 milj. euroa.
- Muutosten kerrannaisvaikutukset on laskettu sekä loppu-tuotekysyntämallin että tuotosmallin avulla. Molemmilla malleilla lasketut yhteenlasketut tulokset olivat miltei samat.

Anniskelun arvonlisäveron alentamisen vaikutukset: panos-tuotosanalyysin tulokset koko maassa

Malli	Välitön tuotos-vaikutus milj.€	Kerrannais-vaikutukset milj. €	Kokonais-vaikutukset milj. €	Arvonlisäys-vaikutukset ¹ milj. €	Työllisyys-vaikutukset ² htv	Palkkojen muutos ³ milj. €	Palkka-verojen muutos ⁴ milj. €	Arvonlisä-veron muutos ⁵ milj. €
Loppu-tuote-kysyntä	172	126	298	138	2448	65	16	25
Tuotos	172	124	296	137	2438	65	16	25

¹ Arvonlisäysvaikutukset eri toimialoille saadaan kertomalla kokonaisvaikutus toimialan arvonlisäyksen ja tuotoksen suhteella eli arvonlisäyskertoimella. Toimialojen arvonlisäyskertoimet laskettu vuoden 2017 kansantalouden tilinpidosta.

² Työllisyysvaikutukset saadaan kertomalla toimialalla kertynyt tuotoksen muutos toimialan työllisten ja tuotoksen suhteella eli työllisyyskertoimella. Toimialojen työllisyyskertoimet laskettu vuoden 2017 kansantalouden tilinpidosta.

³ Palkkojen muutos lasketaan kertomalla työllisyyden muutos toimialan keskipalkalla vuonna 2017. Keskipalkka = toimialan palkkasumma/toimialan työlliset.

⁴ Palkkaverojen eli ansiotuloverojen muutos lasketaan kertomalla toimialan palkkojen muutos koko maan keskimääräisellä veroasteella. Veronmaksajien keskusliiton viimeisin tieto palkansaajien maksamista veroista on vuodelta 2016. Jakamalla se (20,2 mrd. €) ko. vuoden palkansaajien ansiotuloilla (84,3 mrd.€, Kansantalouden tilinpito) saadaan keskimääräiseksi veroasteeksi noin 0,24.

⁵ Arvonlisäveron muutos saadaan kertomalla toimialalle kohdistunut arvonlisäysvaikutus toimialalle määritellyllä arvonlisäverokannalla. Ravitsemistoimialalla käytetty 0,14 kantaa.

Tulosten tulkinta ja varaukset

- Laskennan pohjana oleva panos-tuotostaulukko on vuodelta 2014. Sen pohjalta ja panos-tuotosmallien avulla voidaan selittää eri toimialojen vaikutuksia ja keskinäisiä suhteita kyseisenä vuonna.
- Analyysissä käytettyjen panos-tuotosmallien panoskertoimet ovat vuoden 2014 mukaisia. Arvonlisäys- ja työllisyyskertoimet ovat vuodelta 2017.
- Ennustamiseen mallia voidaan käyttää varauksin erityisesti työllisyysvaikutusten osalta.

Työllisyysmuutosten todenperäisyyden arviointi

- Työllisyyskertoimet ovat mekaanisia suhdelukukertoimia
- Työllisyyden muutosta arvioitaessa (ennustettaessa) olisi syytä ottaa huomioon ainakin kapasiteetin käyttöaste, tuottavuuden muutos ja työmarkkinoiden rakenteet
- Laskelmassa tuottavuuden muutosta on otettu osittain huomioon käyttämällä vuoden 2017 työllisyyskertoimia
- Kapasiteetin käyttöastetta eikä työmarkkinoiden rakenteiden jäykkyyksiä ole huomioitu
- Työllisyysvaikutuksien voidaan selittää olevan osittain myös olemassa olevia työpaikkoja turvaavia ja toisaalta mahdollisuuksina kasvattaa alan työpaikkoja

Mallilaskelman tuottamat työllisyysmuutokset

	Kulutuksen muutos milj.€	Tuotosvaikutus milj. €	Työllisyysvaikutukset työllisiä
RAVITSEMISTOIMINTA	120,2	121,0	1 388,6
78 Työllistämistoiminta	0,0	4,6	89,1
47 Vähittäiskauppa (pl. autot ym.)	6,0	7,0	88,7
01 Maatalous ja metsästys	-1,2	4,3	77,5
80_82 Muut tukipalvelut	0,4	4,8	68,0
46 Tukkukauppa (pl. autot ym.)	3,2	11,1	62,8
10_12 Elintarviketeollisuus ym.	-4,3	17,4	59,2
68A Asuntojen ja asuinkiinteistöjen hallinta	19,2	19,4	53,7
49 Maaliikenne	1,8	5,3	43,8
86 Terveyspalvelut	3,0	3,7	41,3
96 Muut henkilökohtaiset palvelut	1,3	2,5	34,5
87_88 Sosiaalipalvelut	1,6	1,8	31,0
41_43 Rakentaminen	0,0	4,9	28,9
69_70 Liikkeenjohdon palvelut	0,0	3,3	26,6
84 Julkinen hallinto ja sosiaalivakuutus	0,8	3,0	23,4
62_63 Tietojenkäsittelypalvelu	0,4	4,2	22,7
64 Rahoitustoiminta	1,6	5,0	21,2
74_75 Muut liike-elämän palvelut ja eläinlääkintä	0,2	1,3	17,4
94 Järjestöjen toiminta	0,5	1,6	17,2
Muut yhteensä	17,0	71,6	252,5
Kaikki yhteensä	172	298	2 448

Anniskelun arvonlisäveron alentamisen fiskaaliset vaikutukset

- Anniskelukulutuksen arvo vuonna 2016 oli 1 512 milj. euroa (Päihdetilastollinen vuosikirja 2017)
- Alkoholin anniskelun arvonlisäveron alennus 10 prosenttiyksiköllä vähentää valtion arvonlisäverotuloja noin 122 milj. euroa = $-0,1 * 1\,512/1,24$
- Anniskelun arvonlisäveron alentaminen lisää ravitsemispalvelujen ja muiden toimialojen ansiotuloveroja ja arvonlisäveroja (16 ja 25 milj. euroa) yhteensä noin 41 milj. euroa
- Alkoholin valmisteverot kasvavat noin 10 milj. euroa
- Anniskelun arvonlisäveron alentamisen nettovaikutus valtion verotuloihin on noin -70 milj. euroa

Yhteenveto anniskelun arvonlisäveron (alv) alentamisen taloudellisista vaikutuksista

- Laskee ravintoloiden alkoholiannosten hintoja 8,1 prosentilla, mikäli arvonlisäveron alentaminen siirtyy kokonaisuudessaan hintoihin.
- Merkitsee 2,7 prosentin eli 127 miljoonan euron kasvua ravintolapalveluiden kysyntään. Lisäksi muiden palveluiden kysyntä kasvaa. Kotimaisten tuotteiden/palveluiden kulutus lisääntyy yhteensä noin 172 miljoonalla eurolla.
- Lisää kansantalouden tuotosta kerrannaisvaikutuksineen lähes 300 milj. euroa ja arvonlisäystä miltei 140 milj. euroa. Laskennallinen työpaikkavaikutus on yli 2 400 työpaikkaa.
- Vähentää anniskelun alv-verotuloja noin 122 milj. euroa, mutta lisää tulo-, arvonlisä- ja valmisteveroja yli 50 milj. euroa. Nettovaikutus valtion verotuloihin on siten noin -70 milj. euroa.

Kiitos!

